

Vechthanen in België, hoenders met een verleden en een traditie.

Robert Nouwen

Inleiding

Hanengevechten zijn in ons land, net als alle andere diereengevechten, verboden bij de wet van 8 juni 1867 die werd vervangen door de wet van 22 maart 1929 en door de wet op de dierenbescherming van 2 juli 1975. In Frankrijk echter, meer bepaald in de departementen Nord en Pas-de-Calais zijn hanengevechten onder bepaalde voorwaarden toegelaten. De gallodromes, die reeds een ononderbroken en aangetoonde traditie kennen, mogen niettegenstaande de wet van 1963 hanenkampen blijven organiseren. Het mag bijgevolg niet verwonderen dat nogal wat Vlamingen met hun vechthanen hiernaar toe trekken. Naar aanleiding van een recente reportage over dit onderwerp op VTM-Telefacts verspreidde de dierenrechtenorganisatie Gaia twee persberichten waarin niet enkel geëist wordt strenger op te treden tegen deze verboden spelen. Gaia wil echter ook dat het kweken van vechthanen aan banden wordt gelegd en dat het vervoer, het bezit en het verhandelen van deze dieren wordt verboden (<http://www.gaia.be/nl/nieuws/080102.html>).

Het is daarom noodzakelijk deze sport vanuit een andere hoek te benaderen en met name aandacht te schenken aan de hoenders zelf, aan de geschiedenis van het levend erfgoed. Talrijke vechtrassen met bijzondere kwaliteiten en karaktertrekken worden immers sedert eeuwen gefokt. Ook België kent zijn oude rassen. Ten gevolge van de wetgeving op hanengevechten en acties zoals hoger vernoemde van Gaia enerzijds, maar ook het verlangen van de hanenmannen om steeds betere dieren in het strijdperk te laten kampen anderzijds, zijn deze rassen met uitsterven bedreigd. Het is daarom tijd dat ook in verband met dit facet van ons erfgoed historisch onderzoek wordt gedaan. Aan algemene belangstelling voor vechthanen ontbreekt het alleszins niet, getuige de talrijke internetsites die hieraan wereldwijd zijn gewijd (www.homestead.com/asiangamefowl; www.lahot.com/gamefowlfriend; www.sabong.com.ph; www.kampfhuehner.de; www.thaicockfight.com; www.gamerooster.com). Er zijn dus voldoende motieven om even enkele feiten over deze prachtige hoenders te vertellen.

Op dit ogenblik worden in België verscheidene rassen vechters gefokt die eventueel ook in het strijdperk worden ingezet. Wij mogen aannemen dat de liefhebbers van hanengevechten reeds snel getracht hebben de beste dieren voor deze sport te selecteren. In 1709 schreef de Brit Robert Howlett *The Royal Pastime of Cockfighting*, een boek waarin hij het fokken, voeden en verzorgen van vechthanen uitvoerig behandelde. Het blijft echter onduidelijk wanneer de eerste rassen van vechthanen zijn ontstaan. In ieder geval kunnen wij reeds vroeg twee groepen vechthoenders onderscheiden, met name de afstammelingen van de Perzisch-Arabische vechthoenders met een sterke bankiva-inslag en de zogenaamde Malayoïde vechthoenders, die onder meer door een brede schedel met geprofileerde wenkbrouwen worden gekarakteriseerd. De eerste groep is van een landhoenachtig type, maar dan buitengewoon gespierd en krachtig. Zij vliegen uitstekend en zijn snel in het gevecht. Bij deze hoenders worden de kam en de lellen vaak afgesneden omdat deze erg kwetsbaar zijn. Bij talrijke andere vechthoenders zijn de kammen vaak erg klein en de kinlellen afwezig zodat amputatie niet nodig is. Dit geldt onder meer voor talrijke Aziatische vechthoenders evenals voor der Belgische vechtrassen. De hoenders bij voorbeeld, die op middeleeuwse miniaturen worden afgebeeld, lijken tot het inheemse zogenaamde Gallische ras te horen. De hanen dragen een bont, goudglanzend verenkleed en een lange zwarte sikkeltaart. Mogelijk de directe nazaten van het oude Gallische ras zijn de Gauloise, het huidige Franse nationaal ras, en in België het Ardenner hoen. Of deze

dieren ook als vechthanen werden ingezet is niet waarschijnlijk. Wel zien wij op talrijke afbeeldingen hanengevechten tussen dieren die qua morfologie verwant zijn met het zogenaamde landhoen. Wellicht het bekendste en het oudste vechthoen van het landhoentype is de oud Engelse vechter. Andere vechthoenders uit deze groep zijn de Noord-Franse vechter of le combattand du Nord en de Spaanse vechter. In Nederland is het Twents hoen te vermelden dat omstreeks 1850 in de omgeving van Enschede als sporthoen is ontstaan. Ook de Amerikaanse vechters die in Noord-Amerika tijdens de hanengevechten in de arena worden ingezet, zijn hier te vermelden. Dit ras werd omstreeks 1930 gefokt via een kruising tussen hanen die plaatselijk bij gevechten werden ingezet en goudkleurige wilde hoenders. A.C. Banning-Vogelpoel is van oordeel dat deze dieren een variante zijn van het oud Engelse vechthoen.

De Malayoïde groep wordt in belangrijke mate vertegenwoordigd door de Aziatische vechthoenders waarvan de geschiedenis honderden jaren kan worden gevolgd. Deze groep bevat tientallen rassen van verschillend type en grootte. Vooral de volgende drie rassen zijn voor Vlaanderen belangrijk. De aseels – de naam is afgeleid van het Indische woord voor edel – zijn ontstaan uit het oeroude Indische Rajah-ras en zijn reeds een 3000 jaar bekend. In 1860, mogelijk wat vroeger, werden zij in Duitsland geïmporteerd en verspreidden zich vermoedelijk van daaruit over Europa. Van het dier bestaan talrijke types. Het tweede, eeuwenoude vechthoen is de Maleier, afkomstig uit Indië en de Maleise Archipel. In Duitsland is dit hoen reeds sedert 1570 bekend. Maar het werd algemeen slechts omstreeks 1800 in Europa ingevoerd. Tenslotte moeten wij hier de Japanse Shamo vernoemen. Zijn naam betekent vechter. Het hoen is ontstaan in de Indomaleise regio, vermoedelijk Tailand en werd door de Japanners doorgefokt tot een onovertroffen vechthoen. Slechts vanaf de eerste helft van de 20ste eeuw treffen wij deze dieren, en dan vaak van een minderwaardige kwaliteit, in Europa aan. Alle drie zijn het zeer opvallende en trotse hoenders, erg gespierd en krap bevederd. Zij onderscheiden zich allemaal door hun onovertroffen strijd lustig karakter en hebben een eigen vechstijl die zeer efficiënt is. Deze hoenders werden geïmporteerd, juist omwille van hun kwaliteiten als sporthoen en werden al snel bij wedstrijden ingezet. Spoedig zien wij dat deze vechthanen met de lokale vechthanen worden gekruist om de kwaliteiten van de verschillende rassen te verbeteren en alzo betere resultaten tijdens de wedstrijden te halen. In de hanenmiddens worden deze dieren ook wel Jappen genoemd. In enkele gevallen gaf dit aanleiding tot het ontstaan van nieuwe rassen. Dit is onder meer het geval voor de Luikse vechter.

Van het Belgisch vechthoen onderscheidt men drie typen, met name het Brugse, het Luikse en het Tiense. Hoewel het Brugse en het Luikse type het meest worden gefokt, blijven zij vrij zeldzaam. De Tiense vechter is uiterst zeldzaam geworden. Het Brugse type komt al eeuwen in Vlaanderen voor en is mogelijk het oudste type. In 1858 werd voor de eerste maal gesproken over een ras dat 'la race de Bruges' of 'la race de combat du Nord' werd genoemd. Het Brugse vechthoen en le Combattand du Nord bezitten vermoedelijk een gemeenschappelijke oorsprong. De vechthoenders die van oudsher in West-Vlaanderen en in Noord-Frankrijk werden gefokt, werden met de gemeenschappelijke naam 'Lombaerdsche' hanen aangeduid. Het Brugse vechthoen wordt gekenmerkt door zijn groot en krachtig voorkomen en agressieve houding. De vogels hebben wel vijftien tot achttien maanden nodig om volledig uit te groeien. Gestalte, kracht en karakter maakten van dit ras een geduchte tegenstander in de arena.

Het Luikse type zou aan het eind van de 19e eeuw uit een kruising tussen het Brugse type en andere hoenders ontstaan zijn. De plaatselijke hanenmannen trachtten een nog beter vechtras te fokken door het Brugse vechthoen te kruisen met Aziatische vechthoenders. In het bijzonder kan worden gedacht aan de Maleier. Het grote verschil tussen de Brugse en de Luikse vechter ligt in

de houding van de dieren. De Luikse vechter, één van de grootste vechthoenders, heeft immers een sterk afhellende rug en verraadt hierdoor ook zijn Aziatische roots.

In het Brusselse dagblad *L'Oracle* van 1 februari 1804 is er sprake van hanen uit Tienen en omstreken die tijdens gevechten opmerkelijke resultaten behaalden. Is hier sprake van de Tiense vechter? Bij gebrek aan duidelijke bronnen kunnen wij dit niet bevestigen. De herkomst van dit ras ligt alleszins in de driehoek Brabant, Limburg, Luik met als kernregio de streek rond Tienen. Er is nauwelijks een verschil met de Luikse vechter, behalve dat bij het Tiense hoen pigment in de huid, de snavel en de loopbenen compleet afwezig is. In de jaren 70 van vorige eeuw was dit ras nagenoeg uitgestorven.

Na het verbod op hanengevechten in verscheidene Europese landen bleven talrijke fokkers de vechthoenders trouw. Maar omdat hanengevechten in de illegaliteit waren verzeild, vaak echter ook vanuit ethische overwegingen, gingen deze fokkers vanaf nu meer aandacht besteden aan het type. Niet de kwaliteit als vechter primeerde, wel de betrachting de standaard van het ras zo goed mogelijk te benaderen. Dit betekent dat men aan een tentoonstellingsdier niet dezelfde eisen kan stellen als aan een oorspronkelijk sportdier. Men stelt integendeel vast dat bijvoorbeeld een Shamo die werd doorgefokt in functie van tentoonstellingen, volledig ongeschikt is als vechthoen. In extreme gevallen ontstonden zelfs nieuwe rassen. Het Modern Engelse Vechthoen is hiervan een uitstekend voorbeeld. Het ontstond uit de kruising van het Oud Engelse Vechthoen met de Maleier. Fokkers streefden steeds langere benen, een steeds langere hals en een steeds slanker type na. De kwaliteiten van het hoen als vechthoen gingen echter volledig verloren.

Gedurende jaren heeft men tenslotte geen rekening gehouden met de specifieke kwaliteiten van de verscheidene types. Het bleek voor de keurders op de tentoonstellingen moeilijk de drie rassen op een consequente wijze te beoordelen. Om die reden werden zij samengenomen onder de gemeenschappelijke noemer 'de Belgische vechter'. Het spreekt vanzelf dat dit voor de beide rassen geen goede zaak is geweest. Het gevolg hiervan is dat de Belgische vechters het als sporthoen zeer moeilijk heeft gekregen en dat meer specifiek de Brugse en de Tiense vechters zeldzame verschijningen zijn geworden..

Levend erfgoed is een wezenlijk onderdeel van ons cultureel patrimonium. Hoe je het ook draait of keert, er zijn weinig dieren die een dergelijk spoor hebben nagelaten in de geschiedenis van het dagelijks leven van zovele volkeren als het vechthoen. Historisch onderzoek hierover moet bijgevolg worden gestimuleerd. Het voorliggend opstel mag slechts als een eerste aanzet worden beschouwd en heeft enkel de pretentie een eerste idee van de rijkdom aan bronnen te geven. Het is van wezenlijk belang dat deze dieren erkend worden als een deel van ons Vlaams cultureel erfgoed, als een belangrijk facet van de mentaliteitsgeschiedenis en van de geschiedenis van het dagelijkse leven en dat zij als dusdanig ook de nodige bescherming genieten (www.wvc.vlaanderen.be/discussiecultuur/cultuur). De relatie tussen mensen en dieren vertoont een duidelijke ambivalentie. Deze ambivalentie berust op een dominante dichotomie in onze samenleving die dieren beschouwd als 'gebruiksobjecten' enerzijds, als levende wezens waarmee een relatie wordt aangegaan anderzijds. Als object worden dieren verhandeld als een product, geconsumeerd als voedsel, gedood voor de sport. Als individueel wezen wordt aan dieren liefde en vriendschap gegeven en zij worden opgenomen in de familie. Juist die tweede benadering van dieren bepaalt in de huidige samenleving in belangrijke mate het debat over dierenrechten. Het is opmerkelijk dat Gaia, in haar strijd voor het dierenwelzijn, zelfs pleit voor het verdwijnen van eeuwen oude dierenrassen. In het licht van de huidige aversie tegen de hanengevechten, waarbij dieren eerder als objecten dan als wezens met een eigenwaarde worden

behandeld, en de acties van dierenbeschermers hiertegen, valt het daarom te vrezen dat de zeldzame Belgische vechtrassen tot verdwijnen gedoemd zijn.

Reacties graag bij:

- rnouwen@limburg.be
- robert.nouwen@pandora.be